

Äidinkielen opas lukioluokille

PEKKA MATTILA—ANNA-LIISA MÄENPÄÄ—VEIKKO RUOPPILA *Sananiekka*. Kielen ja tyylin opas. Kolmas, uudistettu painos. Kirjayhtymä, Helsinki 1965. 170 s.

Kolmen kirjoittajan yhteistyön tuloksena on kauan kaivattu lukion äidinkielen oppikirja vihdoinkin ilmestynyt koulujen käyttöön. Sananiekan kokoonpanoon näkyy vaikuttaneen kaksi tekijää. Kirja sisältää ensinnäkin lukiossa tavallisesti luettua asiaa: laajahkon tyyliopin kurssin sekä suhteellisen suppean oikea-kielisyysosaston. Näiden opetukseen lie-nee tähän mennessä tavallisimmin käytetty kieliopin yhteydessä olevaa tyyliopin lukua, kenties myös erilaisia oikea-kielisyys- ja ainekirjoitusoppaita, joita viime aikoina on ilmestynyt tarjolle useitakin. Toiseksi on mukana tiivissisältöinen kielitiedon osasto, jossa käsitellään suomen sukukieliä, murteitamme ja vanhaa kirjasuomea. Sananiekka parantaa varmaan tuntuvasti tämän aineksen asemaa lukion opetuksessa, sen mukaan ottaminen ja käsitteilyhän on tähän mennessä ollut opettajan oma-aloitteisuuden varassa. Vielä opitaan kirjasta lyhenteiden ja vierasperäisten sanojen oikeinkirjoitusta aakkosellisen hakemiston avulla. Sananiekkaa ei tekijöiden suosituksen mukaan pidä lukea järjestyksessä kuten oppikirjaa yleensä, vaan sitä voidaan käyttää muuhun opetusohjelmaan

limittään. Tekijät antavat esipuheessa oman suosituksensa kurssien summittaisesta jakamisesta.

Ensimmäisen lukioluokan kurssiin kuuluu jo vanhastaankin tyylioppi. Tyyliopin opetus on Sananiekassa tukevasti käytäntöön perustuvaa, joten erilaiset tyyliopin termit tulevat oppilaille eläviksi käsitteiksi, eivät muistiin kuormattaviksi sivistyssanoiksi. Esimerkkiaineiston runsaus ja tuoreus on ilahduttavaa, ja se on varmaan omiaan totuttamaan oppilasta erilaisten tyylin ilmiöiden havaitsemiseen. Erittäin mielenkiintoista on eri tyyliseikkojen yhdistäminen tunnettuihin kirjailijanimiin. Tyyliopin kurssiin tavallisesti liittyvä runousoppi ei sisälly Sananiekkaan, vaan sen opetusta varten on palattava esimerkiksi vanhan kieliopin pariin.

Lähinnä toisella lukioluokalla opettaviksi suosittavat tekijät suomensukuisien kielten, kieleemme rakenteellisten erikoispiirteiden, kansanmurteiden ja vanhan kirjasuomen esittelyä. Epäilemättä esim. vanhan kirjasuomen opettaminen on hyvänä pohjana kirjallisuushistorian kurssin vastaavalle osalle; maamme asuttamiskysymysten selvittely

taas antaa taustaa kansanrunouden lukemiselle. Näiden jaksojen lukeminen sujuu tehokkaimmin yhtenäisenä kokonaisuutena, ei niinkään jonkin tekstin tai kirjailijanimen yhteyteen liitettynä. Omasta kokemuksestani olen voinut todeta oppilaiden suuren innostuksen suomensukuisten kielten vaiheisiin. Asia oli uutta, oppilaat pitivät sitä »sivistävänä» ja mielenkiintoisena. Jos kurssiin yhdistetään oppilaille annettavia erikoistehtäviä, olisi pieni lähdeostosten luettelo tämän jakson lopussa hyödyksi. Opettajaa askarruttaa myös asiaa elävöittävän kuvamateriaalin löytäminen, jotta ne harvat tunnit, jotka aiheeseen voidaan käyttää, koituisivat tosiaan hyödyksi.

Murteitakaan ei kouluopetuksessa ehditä kovin laajasti esitellä. Sananiekka antaa näytteet tärkeimmistä murteis-tamme, selvityksen niiden peruseroavuuksista sekä käsityksen eri murre-alueistamme. Tuntuisi kuitenkin, että tässä kohden sopisi myös käsitellä murteiden esiintymistä kaunokirjallisuudessamme, siis ns. murrekirjailijoita. Murteiden keruutyötäkin olisi voinut tässä esitellä sekä mainita tärkeimmät murrejulkaisuistamme. Näiden alojen faktoja ja lyhyttä kirjallisuusluetteloa jäin kirjasta kaipailemaan. Murteidemme laajat kokoelmathan ovat niin arvokasta kan-

sallisomaisuutta, että niistä kannattaa koulussa puhua.

Sananiekan oikeakielisyyssosastoa eivät kirjoittajat ole tarkoittaneet systemaattisesti luettavaksi, vaan siihen otetut kohdat on valittu käytäntöä silmälläpitäen. On isketty siihen, missä tavallisimmat ja pahimmat virheet tehdään. Eri ilmiöiden käsittely on perusteellista ja selkeää, ja sitä voidaan täydentää Sananiekan harjoituksia -vihkosen avulla, samoin kuin tietysti oppilaiden aineissa esiin tulevilla kohdilla. Mielestäni kirja on oikeakielisyyssopin — siis osittain myös ainekirjoituksen — kertausapuneuvona erinomainen. Laajempia oikeakielisyyssoppaita on nykyisin saatavana ja lukion käytössä, mutta uskoisin Sananiekan riittävän tarkoitukseen, varsinkin kun se sisältää myös oikeinkirjoituksen keskeisimmät kysymykset. Tietenkin saattaa mainita kohtia — esim. yhdyssanat —, joiden kertaamiseen lukiossa kyllä on aihetta, mutta joita Sananiekkaan ei ole otettu.

Alallaan ensimmäisenä Sananiekka on saavuttanut suopean vastaanoton. Lähi-vuodet sitten osoittavat, miten se käytössä kuluu: onko sitä laajennettava ja lisäiltävä, saako se täydentäjiä ja kilpailijoita. Tällä hetkellä se on hyvä työväline sekä opettajan että oppilaan käytössä.

IRMELI PÄÄKKÖNEN